

Władysław Kowalak

Biuletyn misjologiczno-religioznawczy

Collectanea Theologica 44/1, 159-174

1974

Artykuł został zdigitalizowany i opracowany do udostępnienia w internecie przez Muzeum Historii Polski w ramach prac podejmowanych na rzecz zapewnienia otwartego, powszechnego i trwałego dostępu do polskiego dorobku naukowego i kulturalnego. Artykuł jest umieszczony w kolekcji cyfrowej bazhum.muzhp.pl, gromadzącej zawartość polskich czasopism humanistycznych i społecznych.

Tekst jest udostępniony do wykorzystania w ramach dozwolonego użytku.

BIULETYN MISJOLOGICZNO-RELIGIOZNAWCZY

Zawartość: I. DOKUMENTY. Kongregacja Ewangelizacji Ludów o zadaniu misyjnym świeckich. II. INFORMACJE. 1. Kościół w Afryce. — 2. Czasopisma teologiczne w Afryce, Azji i Australii. III. OPRACOWANIA. 1. 350-lecie założenia Kongregacji Rozkrzewiania Wiary. — 2. Aglipayanizm: Narodowy Kościół Filipiński*.

I. DOKUMENTY

Kongregacja Ewangelizacji Ludów o zadaniu misyjnym świeckich (c. d.)

III. Działalność

Wielu ludzi świeckich, jak zauważono wyżej, całkowicie poświęca się szerzeniu Ewangelii. To szerzenie jest głównym zadaniem i rzutuje na całe ich nastawienie zgodnie z przedstawionym przez *Dekret o działalności misyjnej Kościoła* (nr 23) ideałem misjonarza. Niech zwracają się ku niechrześcijanom i głoszą im Chrystusa, obojętnie czy są autochtonami, czy też przybyli z innych krajów.

1. Dobór

Mając na uwadze doświadczenia przeszłości, zwrócono już uwagę (*Ecclesiae sanctae* III 24) na następujące kryteria doboru:

a) Przede wszystkim szczerą wolą służenia zbawczej misji Chrystusa i Kościoła w świecie i ze światem, dla zbawienia ludzi i ku chwale Bożej (DA). Same pobudki humanitarne, nawet najbardziej wspaniałomyślne, nie wystarczają.

b) Następnie odpowiednie zdrowie i dojrzałość charakteru, która łączy w sobie zdrowy rozsądek i wydawanie sądów, stałość i wytrwałość, otwarcie na potrzeby drugih i elastyczną przydatność dla różnych prac, ducha inicjatywy oraz umiejętność współpracy.

c) Doskonała znajomość zawodu, nie tylko teoretyczna, lecz również praktyczna.

* Redaktorem niniejszego biuletynu jest ks. Władysław Kowalak SVD, Warszawa.

d) Chęć dostatecznie długiego pobytu w tym kraju, do którego dana osoba przybyła, w zależności od natury i wymogów służby, którą ma pełnić.

2. Formacja

„Przygotowanie do apostołstwa zakłada jakąś pełną formację humanistyczną dostosowaną do uzdolnień i warunków życia każdego” (DA 29), by kandydaci do pracy misyjnej mogli godnie i owocnie wykonać powierzone im zadanie w nie zawsze łatwych warunkach. Potrzebne jest zatem właściwe przygotowanie. Prowadzą je za zgodą hierarchii, doświadczeni wykładowcy świeccy, odpowiednio do tego celu dobrani kapłani oraz cała wspólnota chrześcijańska, która szczególnie powinna się czuć odpowiedzialna za tych spośród swoich członków, których wysyła do pracy misyjnej.

a) Formacja duchowa i moralna

Podstawą całego życia duchowego jest żywa wiara. Podtrzymuje ona miłość zawsze gotową do oddania się w służbę Boga i ludzi oraz wzmocnia nigdy nieustającą nadzieją. Z powodu trudności w przekazywaniu, różnic mentalności i charakterów, wyniki działalności misyjnej mogą nieraz okazać się dopiero po wielu latach, dlatego misjonarz musi wytrwać mimo niepowodzeń i żyć nadzieją mimo pozorów przegranej. Nadzieja eschatologiczna nie pomniejsza doniosłości zadań ziemskich, lecz raczej daje nowe pobudki do ich spełniania (KDK 21). Cnoty teologiczne dane przez Boga, powinny być rozwijane w życiu i działalności każdego człowieka. Pomocą ku temu jest przystępowanie do sakramentów św., zwłaszcza przyjmowanie Eucharystii, życie liturgiczne i udział w Najśw. Ofierze, duch modlitwy podtrzymywany życiem ofiary oraz zaparcia się siebie. Wytrwanie ludzi świeckich w dążeniu do ideału i misyjnych zadań jest najwymowniejszym daniem świadectwa: przykład ich nadziei na pewno będzie skuteczny gdyż jest wyrazem powszechnego ludzkiego poszukiwania „radości i nadziei” (KDK 1).

b) Formacja naukowa i techniczna

„Oprócz przygotowania duchowego potrzebne jest gruntowne przygotowanie doktrynalne i techniczne..., zależnie od różnicy wieku, warunków życia i zdolności” (DA 29). Jest to warunek niezbędny dla świeckich misjonarzy, mających głosić Chrystusa niechrześcijanom w ich własnym kraju. Jeszcze bardziej niezbędny jest dla tych, którzy przyczyniają się do poznania Chrystusa w kraju i narodzie dla nich obcym. *Dekret o działalności misyjnej Kościoła* domaga się od nich zdobycia dostatecznej znajomości historii, struktur społecznych, zwyczajów i obyczajów, mentalności, tradycji moralnych i religijnych ich nowego środowiska (DM 26). Muszą również dostatecznie opanować język, by się nim poprawnie i z łatwością posługiwać (DM 26).

3. Wrastanie świeckich misjonarzy w nowe środowisko

Od świeckich misjonarzy przybyłych z innych krajów wymaga się szczególnego wysiłku, by wrosnąć w nowe środowisko. Wysiłek adaptacji, wywołujący z głębokiej sympatii i pragnienia uczenia się, jest koniecznym warunkiem ich apostołstwa, które bez tego nie mogłoby się skutecznie rozwijać wśród ludów dumnych ze swej kultury i przywiązanych do niezależności.

a) Integracja kulturowa

Należy zatem dążyć do integracji kulturowej, zarówno przez wytrwałe przygotowanie, o którym wyżej była mowa, jak i przez świadome oraz nieustanne utożsamianie się z danym narodem: z jego zwyczajami, potrzebami, problemami, z jego inicjatywami w dziedzinie ekonomicznej społecznej i kulturalnej w ścisłym słowa znaczeniu. W tych wszystkich dziedzinach wybór świeckich chrześcijan powinien być dokonany w poczuciu własnej dojrzałości, wolności i odpowiedzialności. Świeccy przybyli z zagranicy powinni oczywiście wstrzymać się od wszelkiego mieszania się w sprawy polityczne

krajów, w których pracują, jednakowoż jednym z najważniejszych ich obowiązków jest współpraca w utrwalaniu sprawiedliwości i postępu społecznego. Adaptacja psychologiczna i przystosowanie się do sposobu życia pozwolą im łatwiej nawiązać dialog z niechrześcijanami i uniknąć niebezpieczeństwa przenoszenia w nowe środowisko zwyczajów i sposobów działania swej ojczyzny, bez podkreślenia lokalnych partykularyzmów, co przyniosłoby szkodę apostołstwu.

b) Integracja kościelna

Integracja kościelna wymaga od misjonarza świeckiego, jeżeli rzeczywiście pragnie stać się członkiem i synem Kościoła lokalnego, wierności w wypełnianiu obowiązków religijnych, utrzymywania kontaktu z duszpasterzami i wiernymi Kościoła lokalnego oraz uczestniczenia w czynnościach liturgicznych i religijnych. Ponieważ Kościół lokalny na danym terenie reprezentuje Kościół powszechny, dlatego działalność świeckich musi się włączyć całkowicie w plan ustalony przez miejscową hierarchię. Świeccy w działalności misyjnej na terenie diecezji mają być w stałej łączności z biskupem, który jest przewodnikiem i ośrodkiem jedności.

Konkretne formy stosunków między świeckimi a hierarchią mogą się oczywiście zmieniać, w zależności od natury spełnianego apostołstwa. Ogólnie można wyróżnić dwa rodzaje takich stosunków. Na płaszczyźnie spraw czysto doczesnych świeccy są niezależni. Hierarchia ogranicza się jedynie do ewentualnego przypomnienia zasad chrześcijańskich i norm postępowania w tej dziedzinie, lub — jeśli okoliczności tego wymagają — do określenia po dojrzałym rozważeniu i przemyśleniu, czy dana instytucja lub akcja odpowiada, względnie nie odpowiada tym zasadom. „Poza tym władza kościelna, uwzględniając wymagania wspólnego dobra Kościoła, może wybrać niektóre spośród stowarzyszeń i przedsięwzięć apostołskich, dążących bezpośrednio do celu duchowego, i specjalnie je popierać, biorąc za nie szczególną odpowiedzialność. W ten sposób hierarchia, porządkując apostołstwo na różny sposób stosownie do okoliczności, łączy ściśle jakąś jego formę z własnym zadaniem apostołskim, przy zachowaniu jednak odrębnego charakteru i różnicy obojga, a stąd bez pozbawiania świeckich koniecznej swobody działania wedle własnej inicjatywy. Tego rodzaju decyzja hierarchii nosi w różnych dokumentach kościelnych nazwę mandatu” (DA 24).

c) Koordynacja prac wśród świeckich

Jest rzeczą bardzo pożyteczną, zarówno ze względu na formację jak i działalność, aby świeccy łączyli się między sobą w stowarzyszenia. Mają prawo to czynić, nadawać stowarzyszeniom nazwy i różne formy zależnie od okoliczności, zarządzać nimi oraz dostosowywać ich działalność do różnych narodów (DA 19). Jednakże tworzenie zbyt wielkiej ilości stowarzyszeń o takim samym celu przeszkadzałoby właściwemu rozmieszczeniu sił i sprawności działania. Jest raczej wskazane tworzenie międzynarodowych unii, które mogłyby korzystać ze wspólnych ośrodków badań i planowania (*Ecclesiae sanctae* III 24). Ugrupowania te, nawet międzynarodowe, niech się również włączają w duszpasterstwo diecezjalne oraz miejscowe konferencje biskupów (DM 30, 31, 38; DA 26).

IV. Pomoc Kościoła dla działalności misyjnej świeckich

Pomaganie i wspieranie działalności misyjnej świeckich jest poważnym obowiązkiem wspólnot chrześcijańskich lokalnych, diecezjalnych i krajowych. Jest to znakiem i narzędziem wspólnot katolickich. Lecz również wspólnoty krajów, z których pochodzą misjonarze, niech tworzą dzieła na rzecz świec-

kich, niech będą z nimi w stałym kontakcie oraz niosą im pomoc duchową i materialną. Gdy świeccy udają się za granicę, bądź z własnej woli, bądź też z racji urzędowych, pomoc przejawia się nie tylko w czasie ich pobytu za granicą, lecz również po ich powrocie, by zapewnić im odpowiednie i właściwe warunki życia.

W krajach, w których świeccy współpracują w działalności misyjnej, niech kapłani, zakonnicy i zakonnice przyjmą ich po bratersku i wprowadzą wspólnym wysiłkiem w określoną pracę, stosownie do przygotowania każdego z nich. Jako osoby dorosłe i posiadające bogate doświadczenie, pragną oni i mają prawo do tego, by im powierzano stanowiska i odpowiedzialność ze swobodą wydawania decyzji, szczególnie w zakresie ich pracy zawodowej. Z drugiej zaś strony niech świeccy starają się rozwijać otwarty i konstruktywny stosunek wobec kapłanów, zakonników i zakonnice oraz całej wspólnoty. Wspólnota zaś niech świadczy im pomoc duchową, zgodnie z usilną i często powtarzaną ich prośbą. Wyznaczeni do tego celu kapłani niech im poświęcą czas i braterską pomoc, na którą zasługują osoby poświęcające się prawdziwej służbie misyjnej, pomagając im wytrwać w trosce o życie oparte na Ewangelii i gorliwą pracę. Kapłani i zakonnicy, którzy z racji swego powołania nie mają i nie mogą mieć bezpośredniej odpowiedzialności w porządku doczesnym, niech sobie uświadomią, że świeccy są w pełni włączeni w świat. Jest to ich prawo i obowiązek. Oni i ich rodziny powinni żyć na poziomie odpowiednim do wykonywanych prac. Ci, którzy na pewien czas opuścili ojczyznę, po powrocie do kraju muszą mieć możliwości znalezienia dla siebie odpowiednich warunków życia i pracy. Również świeccy oddani w służbę misjom powinni otrzymać w miarę możliwości, na podstawie umowy, odpowiednie wynagrodzenie oraz być chronieni systemem ubezpieczeniowym przed wszelkiego rodzaju ryzykiem, chorobą i starością (*Ecclesiae sanctae* III 24, 4).

Bardziej jeszcze niż odpowiednich warunków materialnych, świeccy pragną, by im okazywano uczucia braterskie, poszanowanie dla ich stanu i pracy nad ewangelizacją. W zakresie struktur należy świeckim umożliwić branie udziału w radach duszpasterskich parafialnych i diecezjalnych oraz w komisjach konferencji biskupów, by mogły one korzystać z ich doświadczenia i rad, a ich decyzje przyjmowały z miłością i w zgodzie (DW 27; DA 26; *Ecclesiae sanctae* I 15-17, II 20). Jedność serci poglądów zarówno na płaszczyźnie indywidualnej jak i instytucjonalnej będzie jedną z najlepszych form dawania świadectwa wśród niechrześcijan.

Zakończenie

Chrześcjanie przez wiarę zdają sobie sprawę, że Bóg umiłował świat i ludzkość, która otrzymała od Niego obietnicę najwyższego przeznaczenia. Wierzą oni, że każdy człowiek, czy wie o tym czy nie wie, jest wezwany do ostatecznego zjednoczenia się z Chrystusem. Kto zatem odrzuca człowieka, odrzuca również Chrystusa. W świetle tego wezwania niech chrześcijanie szczerze szukają pełnego ludzkiego rozwoju we wszelkich jego aspektach. Dlatego niech całym sercem biorą udział w wielkich zadaniach ludzkości. Każdy bowiem świecki jest dzięki temu znakiem Boga żywego wśród ludzi oraz świadkiem zmartwychwstałego Chrystusa. Zdanie z listu Diogeneta (nr 6) dobrze naświetla program działania dla wszystkich czasów: „Niech chrześcijanie będą dla świata tym, czym dusza jest dla ciała”.

Zielone Świątki 1970

G. P. Kadr. Agagianian, Prefekt
S. Pignedoli, sekretarz

wg Fides, wrzesień 1970, tłum. ks. Władysław Kowalak SVD, Warszawa

II. INFORMACJE

1. Kościół w Afryce

Kontynent afrykański liczy 350 mln ludności, zgrupowanej w przeszło 850 plemionach mówiących ok. 800 różnymi językami oraz 53 kraje, z których przeszło 30 uzyskało niepodległość po 1960 r. Roczny przyrost demograficzny wynosi 2,7%. Stopień analfabetyzmu jest jednym z najwyższych w świecie i wynosi 80%. Śmiertelność jest również dość wysoka i równa się 22,5 promile. W Europie na jednego lekarza przypada 1000 osób, natomiast w Afryce — 50.000. Katolików jest ponad 38 mln. Statystyki przewidują, że w 2000 r. będzie ich około 175 mln. Przeciętnie udziela się rocznie ok. 720.000 chrztów dorosłym, co stanowi 33% ogółu udzielonych chrztów. Największą liczbą katolików szczycą się: Zair — 8 mln, Uganda — 3 mln, Nigeria — 2,7 mln, Tanzania — 2,6 mln i Angola — 2,8 mln. Największą ilość kapłanów rodzimych znajduje się w Zairze — 656, następnie w Tanzanii — 414, Ugandzie — 300, i Nigerii — 221. Niemal połowę episkopatu afrykańskiego stanowią biskupi rodzimi: 140 na ogólną liczbę 293.

A oto liczba katolików w poszczególnych krajach:

Kraj	1970	1957	1962	1967	1972
	Ludność		K a t o l i c y		
Angola	5.700.000	1.000.000	1.600.000	2.000.000	2.800.000
Botswana	700.000	3.000	6.000	13.000	16.000
Burundi	3.600.000	1.060.000	1.360.000	1.700.000	2.000.000
Czad	3.600.000	41.000	80.000	130.000	160.000
Dahomej	2.700.000	210.000	270.000	360.000	400.000
Etiopia	25.000.000	80.000	100.000	140.000	170.000
Gabon	630.000	170.000	200.000	250.000	300.000
Gambia	400.000	4.000	5.000	7.000	10.000
Ghana	8.600.000	500.000	630.000	900.000	1.050.000
Górna Wolta	5.400.000	100.000	150.000	220.000	300.000
Gwinea	3.900.000	28.000	25.000	28.000	30.000
Gwinea Bissau	550.000	15.000	20.000	25.000	30.000
Gwinea Równ.	300.000	180.000	210.000	230.000	250.000
Kamerun	3.800.000	720.000	820.000	1.000.000	1.300.000
Kenia	11.000.000	600.000	1.000.000	1.290.000	1.400.000
Komory	290.000	800	900	1.100	1.500
Kongo	940.000	240.000	260.000	300.000	400.000
Lesotho	1.000.000	180.000	300.000	340.000	400.000
Liberia	1.200.000	11.000	14.000	17.000	22.000
Malawi	4.500.000	400.000	500.000	700.000	800.000
Mali	5.100.000	24.000	27.000	38.000	50.000
Mauretania	1.500.000	800	1.000	2.000	6.000
Mauritius	810.000	200.000	230.000	270.000	300.000
Mozambik	7.700.000	300.000	600.000	1.000.000	1.350.000
Ngwane (Suazi)	410.000	19.000	26.000	30.000	40.000
Niger	4.000.000	10.000	13.000	15.000	15.000

Tanzania	13.300.000	1.200.000	1.600.000	2.220.000	2.600.000
Nigeria	64.000.000	1.300.000	1.900.000	2.500.000	2.700.000
Rep. Malg.	7.500.000	990.000	1.150.000	1.390.000	1.500.000
Rep. Pd. Afr.	22.000.000	820.000	1.000.000	1.340.000	1.800.000
Rep. Środko- woafryk.	1.500.000	110.000	150.000	220.000	230.000
Reunion	450.000	290.000	340.000	400.000	420.000
Rodezja	5.300.000	180.000	280.000	410.000	500.000
Rwanda	3.600.000	550.000	800.000	1.100.000	1.300.000
Sahara	70.000	6.000	17.000	21.000	25.000
Senegal	3.800.000	130.000	150.000	160.000	190.000
Seszele	50.000	37.000	39.000	44.000	50.000
Sierra Leone	2.600.000	16.000	23.000	35.000	40.000
Somalia	2.800.000	4.000	3.000	3.500	2.000
Somali Franc.	150.000	4.000	5.000	9.000	11.000
Sudan	15.300.000	200.000	330.000	400.000	450.000
Togo	1.900.000	180.000	240.000	340.000	370.000
Uganda	9.800.000	1.600.000	2.000.000	2.850.000	3.000.000
Wsp. św. Tomasza	70.000	30.000	40.000	50.000	60.000
Wybrzeże Kości Sł.ń.	5.000.000	210.000	280.000	420.000	480.000
Wsp. Ziel. Przylądka	250.000	150.000	180.000	200.000	250.000
Zair	21.700.000	4.300.000	5.300.000	6.500.000	8.000.000
Zambia	4.300.000	390.000	500.000	650.000	800.000
Afryka Śródziemnomorska:					
Algieria	14.000.000	1.000.000	800.000	90.000	60.000
Libia	1.900.000	44.000	37.000	30.000	10.000
Maroko	15.700.000	500.000	200.000	140.000	100.000
Tunezja	5.100.000	250.000	40.000	25.000	20.000
Z R A	34.000.000	200.000	170.000	170.000	170.000
Ogółem:		20.487.600	25.021.900	32.681.100	38.448.500

opr. ks. Władysław Kowalak SVD, Warszawa

2. Teologiczne czasopisma w Afryce, Azji i Australii

W niżej zestawionej liście uwzględniono czasopisma teologiczne, które ukazują się w Afryce, Azji i Australii, w których mają możliwość zamieszczania swych artykułów przede wszystkim teologowie rodzimi. Dla uzyskania pełniejszego zestawu uwzględniono także czasopisma protestanckie i anglikańskie.

A f r y k a

Africa Theological Journal. Makumira Lutheran Theological College. Tanzania.

African Ecclesiastical Review (AFER), P. O. Box 232 Masaka, Uganda. Ukazuje się od 1958, kwartalnik. Traktuje o problemach Kościoła afrykańskiego, akcentując szczególnie aspekt pastoralny.

Afrique-Documents, P. B. 267 Dakar, Senegal. Dwumiesięcznik, do końca 1969 ukazały się 104 zeszyty. Rozpatruje przede wszystkim problemy socjalne, a także zamieszcza artykuły z historii misji.

L'Ami du Clergé Malgache, wyd. przez Institut Supérieur de Théologie, Ambatoroka, Tananarive, pod auspicjami Konferencji Episkopatu Madagaskaru. Dwumiesięcznik, ukazuje się od 1945. Podaje dokumenty Stolicy Ap., biskupów oraz przełożonych zakonnych, a także artykuły.

Boletim Eclesiástico de Angola e S. Tomé, Luanda. Dwumiesięcznik, ukazuje się od 1941. Zawiera rozprawy z zakresu prawa kośc., teologii pastoralnej, liturgiki i historii Kościoła.

Bulletin of the Society for African Church History, Departament of Religion University of Ife, Ibadan, Nigeria. Przeznaczony tylko dla członków Towarzystwa.

Cahiers des Religions Africaines. Revue du Centre d'Etudes des religions africaines de l'Université Lovanium, Kinshasa. Ukazuje się od 1967 raz na semestr. Traktuje o tradycyjnych religiach afryk.

Dini Na Mila (Religia objawiona i tradycyjne obyczaje), wyd. przez Departament of Religious Studies, Makerere University College, Uganda.

Etudes d'Histoire Africaine, wyd. przez Uniwersytet Lovanium w Kinshasa, od 1970.

Flambeau. P. B. 4048, Yaoundé, Nlongkak, Cameroun. Trzymiesięcznik. Omawia problematykę Kościoła w Afryce.

Foi et Culture, B. P. 85 Gisenyi, Rwanda. Ukazuje się od 1955, do 1969 nosił nazwę *Cum Paraclito*. Dwumiesięcznik. Przewidziany jest dla kapłanów, zakonników i elity świeckich. Omawia zagadnienia doktryny chrześcijańskiej, życia duchowego i zamieszcza informacje z życia religijnego Afryki.

Ghana Bulletin of Theology, wyd. przez Departament of Study of Religions, University of Ghana, P. O. Box 48, Legon. Traktuje o religii, teologii i misjach. Ukazuje się dwa razy w roku, od 1967.

La Guinea Ecuatorial, zał. w 1903 na Santa Isabel przez klaretynów. Zamieszcza studia etnologiczne oraz historyczno-religioznawcze.

Ministry. P. O. B. 12, Morija, Lesotho. Kwartalnik. Teologiczne czasopismo protestanckie.

Missão e Vida. Caixa Postal 292, Quelimane, Mosambik. Red. przez Konferencję Episkopatu Mozambiku. Dwumiesięcznik, ukazuje się od 1969. Zamieszcza dokumenty Stolicy Ap., biskupów oraz studia z zakresu życia kościelnego.

Orientations Pastorales. B. P. 724, Limete, Kinshasa. Wyd. przez Centre d'Etudes Pastorales i zawiera rozprawy z teologii pastoralnej ze szczególnym odniesieniem do Afryki. Dwumiesięcznik.

Orita. Dwumiesięcznik, wyd. przez Departament of Religious Studies, University of Ibadan, Nigeria. Publikuje artykuły o tradycyjnych religiach afrykańskich, islamie i chrześcijaństwie. Ukazuje się od 1966.

Parole et Témoignage, Dwumiesięcznik wyd. przez Centre d'Etude et de Formation Catéchétique Lubumbashi B. P. 2774, Zaire.

Revue du Clergé Africain. Mayidi, B. P. 8 Inkisi, Zaire. Ukazuje się od 1946 jako dwumiesięcznik, wyd. przez profesorów Grand Séminaire St. Robert Bellarmine, przy współpracy profesorów Fakultetu Teol. Uniwersytetu Lovanium oraz profesorów seminariów afrykańskich. Zamieszcza artykuły teologiczne dotyczące zwłaszcza teologii afrykańskiej.

Sierra Leone Bulletin of Religion. Wyd. przez Fourah Bay College, University College of Sierra Leone, Freetown, Sierra Leone. Czasopismo religioznawcze, ukazuje się dwa razy w roku.

A z j a

1. Cejlon

Logos. A Journal of Christian Thinking in Asia. Kwartalnik, wyd. przez Aquinas University College Colombo, od 1959. Traktuje o buddyźmie, hinduizmie i dialogu z religiami niechrześcijańskimi.

Outlook. Perspectives for Christian Living. 23 Deal Place, Colombo. Dwumiesięcznik, ukazuje się od 1968. Tematy ogólne.

Quest. A Forum for Reflection in Ceylon. Wyd. przez Aquinas University College. Miesięcznik. Omawia aktualne problemy Kościoła, problemy religii niechrześcijańskich, szczególnie buddyzmu, hinduizmu i islamu. Ukazuje się od 1965.

Religious and Social Issues, wyd. przez Christian Institute for the Study of Religion and Society, Chunnakan. Ukazuje się dwa razy w roku.

2. Indie

Bangalore Theological Forum. Wyd. przez United Theological College, Bangalore, od 1967. Traktuje o teologii w Indiach, zamieszcza artykuły o tematyce ekumenicznej.

Boletim Eclesiástico da Arquidiocese de Goa. Periodyk diecezjalny, zamieszcza artykuły z dziedziny historii. Ukazuje się od 1941.

Bulletin of the Henry Martyn Institute of Islamic Studies. Wyd. przez Instytut Henry Martyna, P. O. 134, Lucknow. Kwartalnik.

Bulletin of the Society for Biblical Studies (India). Wyd. przez United Theological College, 17 Millers Road, Bangalore. Ukazuje się nieregularnie.

Caritas. Wyd. przez St. Joseph's Pontifical Seminary, Alwaye, Kerala. Rocznik, zamieszcza artykuły traktujące o religiach i duchowości w Indiach.

Church and Society. Wyd. przez M.M. Thomas, East Asia Christian Conference P. O. Box 1504, Bangalore. Ukazuje się dwa razy w roku.

The Clergy Monthly. Wyd. przez St. Mary's Theological College, Kurseong. Omawia problematykę teologiczno-historyczną, ze szczególnym uwzględnieniem Indii.

Indian Church History Review. Wyd. przez Church History Association of India Mysore, od 1967. Ukazuje się nieregularnie.

Indian Ecclesiastical Studies. Kwartalnik wyd. przez St. Peter's Seminary. Science Institute. Traktuje o indologii, teologii indyjskiej, dialogu z religiami niechrześcijańskimi i historii Kościoła.

Indian Journal of Theology. P. O. Box 1585 St. James Church Hall, Kashmir Gate, Delhi. Kwartalnik.

Jeevadhara. A Journal of Christian Interpretation. Dwumiesięcznik, wyd. przez Theology Centre Alleppy, Kerala.

Journal of Christian Colleges in India. Organ National Board of Christian Higher Education in India. Czasopismo ekumeniczne, ukazuje się trzy razy w roku.

The Living Word, do 1967 ukazywało się pod tyt. Eucharist and Priest. Dwumiesięcznik, red. przez St. Joseph's Pontifical Seminary Alwaye. Omawia problemy teologiczne, misjologiczne i z zakresu duchowości.

The Lucknow Diocese. Organ diecezjalny, zamieszcza także artykuły historyczne. Ukazuje się od 1955.

National Christian Council Review, miesięcznik wyd. przez Wesley Press P. O. Box 37, Mysore.

Paths Margah, wyd. przez Pontifical Athenaeum Poona. Ukazuje się nieregularnie: vol. I (1963-64), vol. II (1965-67), vol. III (1968). Traktuje o hinduizmie, chrześcijaństwie, adaptacji liturgii w Indiach oraz o ekumenizmie.

Religion and Society, kwartalnik wyd. przez Christian Institute for Study of Religion and Society, 19 Millers Road, Bangalore.

Social Action. Dwumiesięcznik wyd. przez Indian Social Institute South Extension Part II 25/D New Delhi. Omawia problemy społeczne Indii.

Word and Worship. A Review Dedicated to Promoting the Catechetical and Liturgical Renewal in India. Ukazuje się od 1967 w dziesięciu zeszytach rocznie. Omawia problemy katechetyczne i liturgiczne.

3. Japonia

Japan Christian Quarterly, organ Christian Literature Society, Tokyo. Podejmuje zagadnienia dotyczące historii Kościoła.

Japanese Religions, wydawane nieregularnie przez N. C. C. Center for the Study of Japanese Religions, Doshisha School of Theology, Kyoto.

The Japan Missionary Bulletin. Miesięcznik, wyd. przez Oriens Institute for Religions Research Tokyo. Traktuje przede wszystkim o religiach japońskich, chrześcijaństwie oraz o problemach socjologii religii. Niektóre artykuły są w j. japońskim.

Kirisutokyo Kenkyo (Chrześcijańskie studia religioznawcze), red. przez Doshisha University School of Theology, Kyoto. Ukazuje się w ciągu roku raz w j. angielskim, trzy razy w j. jap.

Kirisutokyo Gaku (Studia chrześcijańskie), red. przez St. Paul's University, Tokyo, w j. japońskim.

Kirisutokyo Ronshu (Czasopismo poświęcone studiom chrześcijańskim), red. przez Departament Theology Aoyama Gakuin University, Tokyo.

Monumenta Nipponica. Kwartalnik, wyd. przez University Sophia, Tokyo. Zajmuje się przede wszystkim kulturą japońską.

North East Asia Journal of Theology, wyd. przez Christian Center, 2 4-chome, Ginza, Chou-ku, Tokyo. Ukazuje się dwa razy w roku.

Nippon no Singaku (Teologia w Japonii), rocznik red. przez Japan Association of Christian Studies, Kanto Gakuin, University, Yokohama. Artykuły pisane w j. japońskim.

Shingaku zasshi (Czasopismo teologiczne), wyd. przez Japan Lutheran Theological College, Seibunsha, 3-16 Shingowamachi, Shinjuku-ku, Tokyo. Ukazuje się w j. japońskim i angielskim.

4. Korea południowa

Korea Religions. Wyd. przez Institute for Ecumenical and Inter-Religious Studies, Seoul P. O. Box 3251. Ukazuje się od 1969. Traktuje o chrześcijaństwie i religiach niechrześcijańskich.

Northeast Asia Journal of Theology. Japan Lutheran Theological College, Methodist Theological Seminary Box 45 West Gate Post Office, Seoul.

Theological Studies. Rocznik wyd. przez Theological Association of Han Kuk, Theological Seminary, Seoul.

5. Makao, Hongkong, Tajwan

Boletim Eclesiástico da Diocese de Macau, wyd. przez Camera Eclesiástica de Macau. Miesięcznik. Zawiera liczne artykuły z historii Kościoła w Macao.

Bulletin of Catholic Research Institute China Academy, wyd. przez Catholic Research Institute P. O. Box 5091 Taipei, od 1969.

Sanctificatio. Monthly Review of Spiritual Life. Ukazuje się od 1967 w Taichung.

Tao Fong, wyd. przez Tao Fong Shan Christian Institute Shantin New Territories, Hong Kong, od 1947.

Theology and the Church, wyd. przez Ttitan Theological College w j. chińskim i angielskim. Kwartalnik.

Universitas. Monthly Review of Arts and Sciences. A Synthesis of Eastern and Western Cultural Values.

Vox Cleri. 34, Lane 32 Kuangfu Road, Taipei. Miesięcznik dla kapłanów i zakonników, ukazuje się w j. angielskim i chińskim.

Boletín Eclesiástico de Filipinas. Czasopismo międzydiecezjalne, ukazuje się od 1922, zamieszcza dokumenty Stolicy Ap. i biskupów, a także artykuły na temat prawa kśc. i historii Kościoła.

6. Filipiny

The Bulletin, wyd. przez Asian Institute on Development of Ethnic Communities, P.O. Box 3167, Manila. Ukazuje się trzy razy w roku.

Cood Tidings. Aids for Religion Teachers: Parents, Priests, Seminarrians, Listers, Lay Teahers. Dwumiesięcznik, organ East Asian Pastoral Institute, P.O. Box 1815, Manila. Ukazuje się od 1961.

Philippina Sacra. Kwartalnik, red. przez Uniwersytet św. Tomasza w Manili, od 1965. Omawia zagadnienia teologiczne i historyczno-kościelne.

Philippine Studies. Kwartalnik, red. przez Ateneo de Manila (SJ). Ukazuje się od 1953. Porusza problemy z zakresu filozofii, teologii, historii i kultury.

Teaching All Nations. A Quarterly Review on Mission Catechetics and Liturgy. Red. przez East Asian Pastoral Institute, P.O. Box 1815, Manila. Ukazuje się od 1964. Publikuje rozprawy z zakresu katechetyki i liturgii w krajach misyjnych.

The Union Voice. Wyd. przez Union Theological Seminary Manila.

Australia i Oceania

Australian Biblical Review. Red. przez Queen's College, Melbourne.

The Australian Catholic Record. The Official Organ for Communications by the Apostolic Delegations in Australia, Sydney.

Catalyst. Social Pastoral Magazine for Melanesia. Kwartalnik, red. przez Melanesian Institute for Pastoral and Socio-Economic Service, P.O. Box 1535 Boroko, T. P. N. G. (via Australia).

The Journal of Religious History. Wyd. przez Association for the Journal of Religion History, Departament of History, University of Sydney, od 1964.

National Christian Council Review. Red. przez The Christian Council of Churches, 3rd floor 511 Kent Str., Sydney.

Our Apostolate. Kwartalnik katechetyczny, ukazuje się od 1952, red. przez Braci Szkół Chrześcijańskich, Castle Hill, N. S. W., Australia.

Pacific Journal of Theology. Kwartalnik red. przez Methodist Church Press, Suva, Fiji. Traktuje o teologii, szczególnie omawia tematy z eklezjologii.

Sursum Corda Review. Traktuje o duchowości kapłańskiej i zakonnej. 47, Victoria Street, Waverley, N. S. W., 2024, Australia.

wg NZM 27(1972)2

opr. ks. Roman Malek SVD, Pieniężno

III. OPRAWOWANIA

1. 350-lecie założenia Kongregacji Rozkrzewiania wiary

W 1972 r. minęło 350 lat od założenia nowej kongregacji, która zajęła się sprawą misyjną Kościoła¹. Papieżem, który tego dokonał, był Grzegorz XV.

¹ J. Schmidlin, *Die Gründung der Propagandakongregation*, ZM 12(1922) 1-13; H. G. Kozler, *Die Sacra Congregatio de Propaganda Fide*, Marburg 1940; A. Mulders, *Missionsgeschichte*, Regensburg 1960, 259-274; J. Beckmann SMB, *La Congregation de la Propagation de la Foi et la politique internationale*, NZM 19(1963)241-271; C. Lopinat OFMCap., *Die Sacra Congregatio de Propaganda Fide im Dienste der Glaubensverbreitung*, NZM 19(1963)284-289; J. Metzler (red.), *Sacrae Congregationis de Propaganda Fide Memoria Rerum 1622-1972*, Rom-Freiburg-Wien. Jest to najważniejsze dzieło zbiorowe, obliczone na trzy tomy. Dotąd ukazały się dwie części tomu I: I 1 1622-1700, pars I-III, 1971, s. 766. II 2 1622-1700, pars IV-V, 1972, s. 864.

Wezwał on na dzień 6 I 1622 czterestu najznakomitszych kuralistów na posiedzenie inauguracyjne, które jednak faktycznie odbyło się dopiero 14 I. Ale już 15 I ogłosił papież okólnik zawiadamiający cały świat o powołanej do życia nowej kongregacji. Natomiast 22 VI 1622 r. konstytucja *Inscrutabili divinae providentiae* kanonicznie erygował Kongregację Rozkrzewiania Wiary, a 14 XII 1622 r. dokumentem motu proprio *Cum inter multiplices* określił zadania i kompetencje nowej kongregacji Kongregacja przetrwała aż do dziś, chociaż P a w e ł VI nadał jej nową nazwę: Ewangelizacji Ludów².

Finansową bazę zapewniała jej konstytucja Grzegorza XV *Romanum decet*, nakazująca każdemu nowokreowanemu kardynałowi wpłacać 500 dukatów na rzecz nowej kongregacji. Juan Bautista Vivès zakupił dla niej Palazzo Ferratini przy Piazza di Spagna za 14.500 dukatów, który do dzisiaj jest siedzibą kongregacji. Inni członkowie kongregacji poszli za tym przykładem, i tak m. in. brat Urbana VIII, kard. Barberini zdeponował 200 tys. dukatów. Dzięki temu udało się wkrótce złożyć podstawowy kapitał liczący 400 tys. dukatów, który pozwolił działać nowozałożonej Kongregacji³. Urban VIII bullą *Immortalis Dei Filius* założył prócz tego Collegium Urbanum (1627), mające zająć się kształceniem kleru rodzimego z Bliskiego Wschodu i w ogóle z krajów misyjnych. Przy tym kolegium Pius XI w 1633 r. założył Instytut Misjologiczny z prawem nadawania stopni akademickich z misjologii, a Jan XXIII w 1662 r. nadał całej uczelni prawa uniwersytetu papieskiego⁴. Urban VIII założył również przy kongregacji wielojęzyczną drukarnię, którą następnie Pius X w 1608 r. połączył z Drukarnią Watykańską. Tak więc kongregacja od samego początku otrzymała realne formy bytu.

Geneza Kongregacji

Rok 1622 stał się dla dzieła misyjnego punktem zwrotnym i decydującym. Patronaty królewskie przez pierwszy wiek swego istnienia działały pozytywnie, ale z biegiem czasu coraz bardziej zaniedbywały swoje zobowiązania. Patronat natomiast Portugalii, która ograniczała się do zajęcia tylko pewnych punktów geograficznych, w ogóle uniemożliwiał pracę misyjną w głębi krajów. Stolice biskupie pozostawały często przez szereg lat nieobsadzone, wizytacje ze strony kurii rzymskiej były praktycznie niemożliwe bez zezwolenia kancelarii królewskiej. Zakonnicy i kapłani diecezjalni innych narodowości nie mieli prawa wstępu bez specjalnego zezwolenia. Stolica Ap. nie była dostatecznie informowana o nominacjach biskupich, Zapomogi pieniężne nadchodziły z wielkim opóźnieniem. Często na pracę misyjną, niemal jak na zesłanie, były posyłane jednostki niepożądane w kraju macierzystym. Ich poziom intelektualny i moralny pozostawiał wiele do życzenia. Dynastyczne tarcia Hiszpanii i Portugalii zwiększały powyższe niedomagania. Z innych natomiast krajów Francja usiłowała wykorzystać misjonarzy do urzeczywistnienia swoich planów handlowych.

Ta właśnie sytuacja sprawiła, że Stolica Ap. czyniła od szeregu lat próby aby dzieło misyjne odpolitycznić i nadać mu należny charakter religijny. Pomijając wysiłki czynione w tym względzie już w XIII w., należy wspomnieć choćby Piusa V który powołał do życia dwie komisje kardynalskie: jedną do nawracania heretyków a drugą do nawracania niewiernych (1568). Działał tu papież niewątpliwie pod wpływem świątłego generała jezuitów św. Franciszka Borgiasza, natomiast pod wpływem J. Vendville'a założył ten sam

² AAS 59(1967)915.

³ N. Kowalsky OMI, *Die innere Verwaltung in der Frühzeit der Propaganda*, ZMR 38(1950)235—239.

⁴ N. Kowalsky OMI, *Pontificio Collegio Urbano de Propaganda Fide*, Roma 1956.

papież jeszcze trzecią komisję *De rebus Graecorum*⁵. Następni papieże panowali zbyt krótko, aby mogli czegoś więcej dokonać w tym względzie. Klemens VIII rozbudował Komisję do Spraw Greków (1599), tak że rozpatrywała ona nie tylko sprawy Kościołów wschodnich, ale miała troszczyć się także o rozkrzewianie wiary na całym świecie⁶. Wszystkie jednak powyższe wysiłki, oparte jedynie na jednostkach światlejszych z chwilą ich śmierci ginęły również śmiercią naturalną, nie znajdując zrozumienia w szerszych kołach kościelnych. Dopiero działalność misyjna odnowionego zakonu karmelitów (Tomasz od Jezusa, Dominik od Jezusa i Maryi) oraz jezuitów, przygotowała z biegiem czasu odpowiednie środowisko, w którym myśl centralnej organizacji misyjnej dojrzała na tyle, że ostatecznie Grzegorz XV mógł jej nadać trwałe kształty.

Początkowa działalność

Geneza kongregacji stała się równocześnie punktem wyjścia do właściwej metody jej działania. Decydującą rolę odegrał tu pierwszy jej sekretarz, Francesco Ingoli. Pozostawił trzy ważne memoranda z lat 1625, 1628, i 1644, które powstały na podstawie nadsyłanych sprawozdań misyjnych. Wyliczając nadużycia podkreśla przede wszystkim chęć zysku i gonitwę za skarbami misjonarzy chcących jak najwięcej zdobyć dla swoich rodzin w kraju macierzystym, a dalej — skandale u nowochrześcijan. W drugim memorandum podkreśla nieznamość języków rodzimych u misjonarzy przysyłanych przez Madryt i Lizbonę. Stąd notuje się tak mało sukcesów w pracy misyjnej, a seminaria duchowne są niemal niedostępne dla rodzimych powołań. W trzecim wreszcie memorandum zaatakował Ingoli same patronaty, wyliczając aż trzynaście jaskrawych nadużyć. Przede wszystkim żąda wolności dla Stolicy Ap. w nominowaniu biskupów oraz w ogłaszaniu ogólnych norm, obowiązujących w działalności ewangelizacyjnej. Patrząc w przyszłość Ingoli widzi w zbytnim łączeniu działalności misyjnej z kolonializmem jedną z największych przeszkód ewangelizacji. Jest ono i pozostanie wprost zaprzeczeniem koniecznej adaptacji dóbr kulturowych każdego poszczególnego rejonu misyjnego. Misjonarzowi bowiem, wysłanemu w celach ewangelizacyjnych, nigdy nie wolno europeizować. Należy więc jak najwcześniej przede wszystkim starać się o wychowanie kleru rodzimego⁷.

Tak zorientowawszy się w sytuacji, kongregacja przeszła do działania. Przede wszystkim, aby ominąć prawa patronackie, zaczęła nominować wikariuszy apostoelskich, a nie biskupów rezydencjalnych, do czego potrzebna była zgoda rządów patronackich. W ten sposób Japonia otrzymała Franciszka Antoniego de Santo Felice, Idalcana w Indiach — nawróconego bramina Mateusza de Castro (1637-38), Tonkin (Wietnam Pn.) — Franciszka Pallu, Kochinchina (Wietnam Pd.) — Piotra Lamberta de la Motte (1659), a Nanking — Ignacego Cotelendi (1660). Było to pierwsze i decydujące przełamanie potęgi kolonialnej. Równocześnie daje się zauważyć proces zanikania zwyczajnych biskupstw pochodzenia kolonialnego oraz szybkiego rozrastania się systemu czysto misyjnego w miarę podupadania kolonialnej potęgi Portugalii. Dzisiaj natomiast jesteśmy świadkami zjawiska wręcz od-

⁵ G. Goyau, *Un précurseur pour organisation missionnaire, l'évêque Vendeville et la fondation de la Propaganda*, w: *L' Eglise en marche* t I, Paris 1933, 45—88.

⁶ J. Schmidlin, *Eine Vorläuferin der Propaganda unter Clemens VIII*, ZM 11(1911)232—234.

⁷ Por. w Archiwum Kongregacji: *Scritture antiche*, vol. 189 fol. 153—155, 279—281; vol. 192 fol. 1—5.

wrotnego, mianowicie wraz z ostatecznym upadkiem kolonializmu zniknął niemal już wszędzie system misyjny wikariatów i prefektur apostolskich, a na ich miejsce powstają zwyczajne biskupstwa.

Z nominacją wikariuszy apostolskich z 1659 r. wiąże się sławna dziś instrukcja Kongregacji Rozkrzewiania Wiary, będąca dowodem, jak Stolica Ap. dobrze rozumiała rzetelną metodę pracy misyjnej w duchu współczesnych dokumentów soborowych (por. DM 22; KDK 44). „Żadną miarą nie zmuszajcie tych ludów, by pozbywały się swych obyczajów i swego sposobu postępowania, jeżeli tylko jawnie nie sprzeciwia się to moralności i dobrym obyczajom. Cóż bowiem bardziej absurdałnego, jak szerzyć Francję, Hiszpanię, Włochy czy inny naród europejski wśród Chińczyków. Nie to macie się starać szerzyć, lecz wiarę, która nie odrzuca ani zwyczajów, ani obyczajów, lecz stara się je zachować”. Jest to kapitalne sformułowanie stanowiska Kościoła w XVII w. czyli w okresie pełnego rozwoju kolonializmu. Na realizację jednak powyższych słów trzeba było długo jeszcze czekać. Stolica Ap. ciągle jednak przypominała swe dyrektywy, aż do pełnej ich realizacji.

Ponadto kongregacja stawiała jako bezwzględny rozkaz konieczność kształcenia kleru rodzimego: „Główną przyczyną, dla której was kongregacja wysłała jako biskupów w dalekie strony, jest kształcenie młodych, którzyby mogli być kapłanami czy nawet biskupami. Kierujcie więc ich z największą starannością do święceń, miejcie to ustawicznie na oku. Jest to wasz obowiązek kształcenia i prowadzenia licznych i zdolnych kandydatów do kapłaństwa”. Widząc nadto mimo wszystko wielkie opory u swoich najlepszych wysłanników w terenie, sama kongregacja od początków swego istnienia zaczęła kształcić elitę rodzimą w Collegium Urbanum, urządzonym początkowo w Palazzo Ferratini, zanim nie zostało przeniesione na Janiculum do dzisiejszego Papieskiego Uniwersytetu Urbanianum.

Dekrety zakazujące prób adaptacyjnych w Chinach i Indiach (1742 i 1744) uderzały we własne poczynania Kościoła, tak pięknie sformułowane w instrukcji z 1659 r. Ostateczne przezwyciężenie powyższych trudności dzięki energicznej akcji Benedykta XV, Piusa XI, Piusa XII, Jana XXIII oraz Pawła VI i soboru, położyło kres epoce misyjnej, a zapoczątkowało epokę młodych Kościołów. Oczywiście nie oznacza to końca działalności misyjnej, jak niektórzy chcieli, żądając podczas trwania soboru nawet zniesienia Kongregacji Rozkrzewiania Wiary jako tworu kolonialnego. Nie rozumieli wymowy historii, że właśnie ta kongregacja zrodziła się ze sprzeciwu przeciw nadużyciom kolonializmu.

Ks. Feliks Zapłata SVD, Warszawa

2. Aglipayanizm: Narodowy Kościół Filipiński

1. Tło historyczne

Filipiny przez przeszło trzysta lat były kolonią hiszpańską¹. Misjonarze hiszpańscy, którzy ochrztili naród filipiński, dokonali niewątpliwie wielkiego, dzieła, ale wiążąc swoją pracę misyjną z polityką kolonialną, przede wszystkim zaś nie troszcząc się wcale o wykształcenie kleru rodzimego, nie zapewnili mu chrześcijańskiej dojrzałości. Kiedy pod koniec XIX w., na sku-

¹ Jako pierwszy Europejczyk lądował 16 III 1521 r. na jednej z małych wysp pomiędzy Mindanao a Samar Protugalczyk w służbie hiszpańskiej Ferdynand Magalhães. Drugą wyprawę na Filipiny prowadził Ruy de Lopez de Villalobus w 1542 r. Dopiero jednak trzecia wyprawa hiszpańska w latach 1564—1565, której kapitanem był Miguel Lopez de Lagazpi, dała początek trwałemu panowaniu hiszpańskiego na Filipinach aż do końca XIX w.

tek rewolucji społecznej również misjonarze hiszpańscy musieli opuścić kraj, katolicy filipińscy zostali osamotnieni, bez duchowego kierownictwa i szafarzy sakramentów. Rodzimi kapłani, bardzo zresztą nieliczni, stanowili całkowicie drugorzędną kategorię kleru. Nie byli zdolni poprowadzić nawet pracy parafialnej i nie umieli zapewnić sobie szacunku wśród własnej ludności. Aglipayanizm miał swoje podłoże w nacjonalizmie, który czuł się niedowartościowany przede wszystkim na płaszczyźnie religijnej, a także politycznej. Gdy w czasie rewolucji zniesiono panowanie hiszpańskie, również hiszpańska władza kościelna musiała ustąpić: biskupi i kapłani hiszpańscy mieli być zastąpieni przez biskupów i kapłanów rodzimych, filipińskich. Między 1902 a 1904 r. 36 (z ogólnej liczby 825) kapłanów oraz półtora miliona (z ok. 6,5 mln) katolików opuściło Kościół i opowiedziało się za aglipayanizmem².

Za twórcę IFI uchodzi ksiądz Gregorio Aglipay y Labayan³, aczkolwiek głównym teoretykiem i ideologiem jest Isabelo de los Reyes, adwokat i dziennikarz⁴. Okazją do pojawienia się IFI była rewolucja filipińska w 1898 r., w wyniku której Filipiny wyzwoliły się spod dominacji hiszpańskiej chociaż przeszły następnie na pół wieku pod supremację Stanów Zjednoczonych. Rewolucja polityczna miała na celu m. in. także emancypację i dowieńszenie kleru filipińskiego. IFI bardzo był popierany przez rząd narodowy, amerykańskie sekty protestanckie, które rozpowszechniały się wraz z okupacją amerykańską, oraz wolnomularstwo⁵.

Przywódcą rewolucji antyhiszpańskiej, Emilio Aquinaldo, ogłosił Republikę Filipińską 12 VI 1898 r. Jeden z jego dekretów był wymierzony przeciw grupie księży filipińskich, którzy będąc poddanymi „mnichom hiszpańskim” (tzn. biskupom i kapłanom hiszpańskim), sprzeciwiali się władzy ludu. Obie więc izby parlamentu filipińskiego głosowały za wydaleniem z Filipin wszystkich „mnichów”.

Inny dekret prezydenta Aquinaldo głosił, że kapelan wojskowy, a był nim ksiądz Aglipay, wyznaczony na to stanowisko przez prezydenta bez nominacji kościelnej, jest najwyższą władzą Kościoła katolickiego na Filipinach. Wszyscy więc kapłani od niego muszą otrzymać nominację lub zatwierdzenie na zajmowanie każdego stanowiska. Ksiądz Aglipay, w porozumieniu

² Aglipayanizm, Niezależny Kościół Filipiński, Narodowy Kościół Filipiński, Iglesia Filipina Independiente (IFI) — to nazwy zamienne.

³ Od roku 1902 do 1939 wieku wybitnych katolików, kapłanów i świeckich, usiłowało pogodzić księdza Aglipay'a z Kościołem. On sam długo się wahał, co do jednego był jednak nieugięty: chciał zostać biskupem. Zmarł 1 IX 1940 r. Natomiast Isabelo de los Reyes, żonaty trzy razy, mając 28 dzieci, wychował je po katolicku (trzy córki są w klasztorze), pojednał się z Kościołem w 1936 r., na dwa lata przed śmiercią.

⁴ Isabelo de los Reyes pisze odnośnie do swej formacji i swoich dzieł teologicznych: „Jako student i gorliwy katolik czytywałem najlepsze pisma katolickie w czasie moich studiów seminaryjnych w Vigan i na uniwersytecie katolickim w Manili. Czytywałem jednak również dzieła autorów protestanckich, Straussa, Renana, Tołstoja, Woltera, Darwina, Haeckla i in. Umożliwiło mi to przejście ponad protestantyzmem do racjonalizmu” (por. R. J. Desmendent, *L'Eglise Philippine Indépendante*, w: *Devant les sectes non-chrétiennes*, Louvain 1961, 187).

⁵ C. van Stee, *Het Aglipayanism*, *Het Missiewerk* 18(1936—37)90—98; G. F. Zaide, *Philippine Political and Cultural History*, Manila 1949—50, 2 t.; W. E. Retana, *Misiones catolicas en Filipinas*, Manila 1925; G. Linssen, *De Kerk op de Philipijnen*, *Kerk en Missie* 35(1954)211—217; A. van Ganswinkel, *Antichristliche Bewegungen auf den Philippinen*, w: *Christen und Antichristen*, Münster 1953, 58—68; J. Peters, *Te weinig priesters! Kernproblemen van de Kerk op de Philipijnen*, *KM* 76(1955)14—18.

z delegatami prezydenta, ma prowadzić rozmowy z delegatem papieskim. Rozmowy zaś te dojdą do skutku tylko pod warunkiem, że wszystkie biskupstwa, prałatury i parafie przekazane zostaną biskupom i kapłanom filipińskim.

Również administracja amerykańska popierała IFI. Pierwszy gubernator cywilny (1902 r.), William Howard Taft, późniejszy prezydent Stanów Zjednoczonych, nie miał swoich sympatii do księdza Aglipay'a (był honorowym członkiem komitetu IFI). Administracja siłą wywłaszczała kościoły katolickie, probostwa i posiadłości ziemskie. Wielu katolików w latach 1910—1920 trzymało się z dala od Kościoła, aby nie narazić się administracji cywilnej.

Ksiądz Aglipay miał także swoich doradców wśród protestantów, którzy zachęcali go do „stanowczego wyzwolenia ludu spod różnego rodzaju zaborców katolickich”⁶. Wielki zaś mistrz masonerii w Hiszpanii i na Filipinach, Miguel Morayta, zabiegał u starokatolików w Szwajcarii o święcenia biskupie dla księdza Aglipay'a.

2. Komponenty doktrynalne

Z końcem października 1903 r. IFI staje się schizmą. Ksiądz Aglipay został mianowany „Obispo Maximo” — najwyższym biskupem IFI, choć z przyjęciem tej godności zwlekał miesiąc i dwanaście dni. Jako człowiek czynu nie przywiązywał większej wagi do zasad doktrynalnych i własnej refleksji. Był oportunistą (cult for expediency) i eklektykiem.

Bezpośrednio po schizmie IFI nie przejawiał żadnej wrogości czy nawet niechęci wobec doktryny i kultu katolickiego. Zdecydowanie odrzucał jedynie władzę biskupów i proboszczów hiszpańskich. Zwolennikom aglipayanizmu przedstawiano nowy Kościół jako Kościół katolicki i apostołski, z jego nauką, kultem i obrzędami religijnymi, który stał się Kościołem filipińskim, z filipińskimi biskupami i księżmi, wyzwolonym spod wszelkiej władzy i dominacji obcej. Za takiego też uważała go ludność. Szerokie masy zwolenników aglipayanizmu nigdy nie miały zamiaru odrzucać religii katolickiej, a szczególnie form jej kultu. Przeszły do schizmy niespostrzeżenie, ponieważ nie uważały żadnej różnicy pomiędzy Kościołem katolickim a IFI. „Padana laeng” — mówią: to jedno i to samo. Nasi kapłani noszą tę samą sutannę, mają tę samą tonsurę odprawiają tę samą mszę, robią to wszystko tak samo jak księża katolicy.

W rzeczywistości zaś, w świetle pism Isabelo de los Reyesa, istnieje zasadnicza sprzeczność z doktryną katolicką. W oficjalnych księgach IFI⁷ Pismo św. jest podane w zupełnie nowej wersji⁸, nie ma Trójcy Świętej, Chrystus był tylko człowiekiem, a zatem i Kościół katolicki nie jest pochodzenia boskiego, nie ma sakramentów działających *ex opere operato*, a znaki sakramentalne to tylko zwykłe symbole. Nie ma ofiary Mszy św. ani realnej obecności P. Jezusa w Eucharystii. Nie ma prymatu papieża, a Maryja nie pozostała dziewicą *post partum*. Nie ma nieśmiertelności, czyśćca i piekła itd. Aby podkreślić narodowy charakter IFI, ksiądz Aglipay kanonizował 24 IX 1904 r. bohatera narodowego, dra José Rizala, rozstrzelanego przez Hiszpanów w 1898 r. Kanonizowano również trzech kapłanów filipińskich Zamora, Burgosa i Gomeza, którzy zostali powieszeni w czasie buntu w 1872 r.

⁶ C. van Stee, dz. cyt.

⁷ Np. w *Officio divino*, głównym zbiorze doktrynalnym, opublikowanym w 1906 r.

⁸ Kusicielem P. Jezusa na pustyni (Łk 4, 1—12) był żołnierz rzymski, a nie diabeł, a po przewyciężeniu pokusy przyszli Mu służyć nie aniołowie, lecz dobrzy Rzymianie. Apostołem były posłuszne (Mk 9, 38), nie złe duchy, gdyż nie istnieją, lecz bandyci, itp.

W czasie ostatniej wojny światowej (1941—1945) nastąpił rozłam w IFI na dwie grupy: pierwsza grupa pozostała wierna dawnej doktrynie, ale jako zdecydowanie mniejsza (mniej więcej jedna czwarta wszystkich zwolenników aglipayanizmu) została wchłonięta przez amerykańskie sekty protestanckie. Druga natomiast grupa, pod kierownictwem Isabelo de los Reyes-Juniora, uczyniła całkowity zwrot szukając (i znajdując) oparcia w episkopalnym kościele amerykańskim. W 1948 r. Isabelo de los Reyes-Junior oraz dwóch innych kandydatów zostało konsekrowanych na biskupów przez trzech biskupów anglikańskich. Ci trzej nowokonsekrowani biskupi filipińscy święcili następnie innych biskupów oraz udzielali święceń kapłańskich⁹.

Również w 1948 r. została zakończona redakcja mszału filipińskiego, którego kanon tkwi w tradycji anglo-amerykańsko-szkockiej. Poza tym mszał na niedziele i święta przejął dość wiernie układ Mszału Rzymskiego, nie wyłączając mszy na święto Chrystusa Króla¹⁰. We wprowadzeniu do mszału podany jest zwyczaj wykład wiary. Przyjmuje on Tróję Świętą, uznaje bóstwo Chrystusa, Kościół święty, katolicki i apostołski, który jest Ciałem Chrystusa, założony przez Chrystusa na odkupienie i zbawienie ludzkości. Jako źródło wiary przyjmuje Pismo św. i dogmaty zawarte w symbolach apostołskim i nicejskim. Tak więc zbliżenie ku Kościołowi katolickiemu jest znaczne.

Aglipayanizm cieszył się przez pewien okres czasu wielkim powodzeniem (raczej ze względów politycznych niż religijnych) i stanowił poważne niebezpieczeństwo dla Kościoła katolickiego na Filipinach. Od 1904 r. liczba zwolenników stale wzrastała. Dziś IFI liczy około półtora miliona członków. Filipiny nie miały dostatecznej liczby rodzimych kapłanów. Po trzystu latach zakładania Kościoła nie wyszkolono kadry zdolnej do objęcia kierowniczych stanowisk kościelnych bądź to biskupów, bądź też kapłanów-probosczyków, chociaż już od 1611 r. rozwijała działalność naukową katolicki uniwersytet¹¹. Po tak długim czasie ewangelizacji w najbardziej sprzyjających warunkach, Kościół na Filipinach nie doszedł do pełnej dojrzałości. Można to zrozumieć tylko w świetle praw patronatu hiszpańskiego, które uniemożliwiały wszelkie wysiłki w tym względzie. Taka sytuacja wywarła presję na rodzimy kler filipiński, a ksiądz Aglipay i jego towarzysze, działający początkowo w dobrej wierze, odeszli od Kościoła, ponieważ nie widzieli możliwości filipinizacji kadr kościelnych¹².

Ks. Władysław Kowalak SVD, Warszawa

⁹ Już od 1940 r. wysyłano kandydatów do kapłaństwa do seminarium anglikańskiego w Manili na specjalny wydział dla interkomunii.

¹⁰ O. Achutegui SJ, *Révolution religieuse aux Philippines*, Manila 1960.

¹¹ Jezuici założyli w 1595 r. wyższą szkołę ale była ona przeznaczona tylko dla Hiszpanów. Dopiero dominikanie otwarli w 1611 r. w Manili Colegio de San Tomás, przekształcone po kilku latach w uniwersytet, istniejący do dziś.

¹² Już instrukcja Kongregacji Rozkrzewiania Wiary z 1659 r. nawoływała do kształcenia kleru rodzimego, ale głos ten był dławiony prawami patronackimi Hiszpanii i Portugalii. Przypomniawszy to nawoływanie Benedykt XV w enc. *Maximum illud* (1919), a następnie Pius XI w enc. *Rerum Ecclesiae* (1926) zdecydowanie nakazał (pod sankcją odwołania ze stanowiska ordynariuszów) przygotowanie kadr rodzimych.